

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ K TRADICI LAISSEZ FAIRE

prosinec 2004 / ročník 5

Děti pod stromeček

Vánoční čas není patrně vhodnou příležitostí k diskusi o obchodování s malými dětmi. Jak patrně ze

zaplavených obchodů, obchodování obecně se lidem o Vánocích nijak nepřičí. Idea zpeněženého potomka je však pro většinu lidí přeci jen trochu silné kafe. Co máme ale dělat, když se zrovna před Vánoci s dětmi na prodej doslova roztrhnul pytel a ze stránek periodik zjišťujeme, že s dětmi probíhá v naší zemi čilý obchod. Nezbývá nám než vymyslet způsob, jak učinit z tohoto tématu téma zcela vánoční. A tak, „nesem Vám noviny, poslouchajte“:

Vánoce, milí čtenáři, jsou tradičně svátkem rodinným, kdy se na Štědrý večer (či na jedné z četných hostin) setkáváme se svými blízkými. Ne všichni mají ovšem to štěstí, že jim kolem stromečku pobíhají děti a s neskryvanou radostí rozbalují kopy dárků. Ne všude vládne idyla setkání široké rodiny od prarodičů až k dětem. Jsou potenciální mámy a tátové, kterým osud nedopřál děti mít. Dítě by bylo v jejich očích tím nejvzácnějším, čeho by se jim mohlo od Ježíška vůbec dostat. Ten však dnes děti nenosí, přestože by to uměl: určitě by dokázal nadělit děti těm, kteří je chtějí, od těch, kterým je – třeba i omylem – donesl čáp. Ježíšek tak děti nenosí pouze ze strachu, že by jej spolu se všemi komplicí zavřeli...

Nyní, po přirovnání k obchodníkovi s dětmi k Ježíškovi, když již jistě všichni vnímáte obchod s dětmi jako navýsost vánoční téma, si s radostí u štědrovečerní večeře přečtete naši rubriku *Panoptikum zločinu* na straně 2, jejímž hlavním hrdinou není nikdo jiný než právě obchodník s dětmi a všichni jeho obchodní partneri.

O obchodu s dětmi bylo v poslední době hodně napsáno. Je velmi dobře, že si většina komentátorů spojila tento jev se zrušnou komplikovaností oficiálního procesu adopce a byla vyvolána diskuse o tom, jak nutné je celou věc zjednodušit. Zřídka kdy však zazní úvaha o tom, proč je vlastně obchod s dětmi zločinem: málokdo se účastníků transakce – a zvláště pak zprostředkovatele, tj. samotného „obchodníka s dětmi“ – zastal a všude se implicitně policistům za znemožnění této směny tleská.

Tento nedostatek, jak jistě tušíte, se chystáme níže napravit a ukázat, že obchod s dětmi *není* problémem, ale řešením, a že jeho potlačování naopak problémy vytváří, z čehož nemůže obchodník s dětmi vyjít jinak než jako hrdina. Doufáme proto, že navzdory skutečnosti, že jsme o tomto tématu již na stránkách tohoto časopisu psali (TERRA LIBERA 7/2000), shledáte toto téma nejen aktuálním, ale i neotřelým.

Dan Šťastný

Antimonopolní politika

David Lipka

Zdá se to být zřejmé. Konkurence a svobodné trhy jsou zdrojem ekonomického růstu. Když tato slova člověk slyší od politiků či státních úředníků, má pocit, že se svět opravdu změnil. Má pocit, že již nežije v době všeobjímající regulace, že se vlády zrekly zasahování do podnikatelských aktivit jednotlivců a že nás již nic nedělí od stavu, kdy to, jaké bohatství si užíváme, závisí pouze na našich schopnostech využít potenciál, jež nám okolní svět nabízí.

Bylo by to krásné a do vánočního čísla by takový příběh se šťastným koncem zapadal více než vhodně. Jenže to má háček. Politici, jak je u nich zvykem, sice nyní stále častěji říkají ano konkurenci, avšak připojují důležité slůvko ale. Ano konkurenci a menší regulaci, menšímu zdanění, ale ne konkurenci volně ponechané „napospas trhu“.

Protože je konkurence zdrojem bohatství, je tím nejcennějším, co máme, přemítají. A odsud je už v jejich uvažování jen nepatrný krok myšlenky, že v tom případě přeci musí existovat někdo, kdo ji bude chránit. Tak jako je nutné opatrovat korunovační klenoty, mu-

(pokračování na straně 4)

Mobilní telefon a omezování osobní svobody

Dan Šťastný

Rozvoj technologií přináší nutnost řešit situace, jejichž výskyt by nám přišel před několika lety absurdní. Jen si představte, jak komicky by třeba v roce 1980 působily výzvy v divadle, aby diváci během představení netelefonovali. Vzhledem k tehdejší délce čekání na pevnou linku by to spíše než jako vtip mohlo být bráno jako znevažování komunikační politiky státu a provokace...

Telefonování bylo kdysi značně soukromou záležitostí v útrobách bytů, kanceláří a telefonních budek. V době, kdy čtyři z pěti lidí má telefon mobilní, vzniká nový problém: jeho používáním můžeme obtěžovat své okolí. Mobilní telefon jsme si totiž navykli používat všude, kde to jen jde, a mnohdy jím vyrušujeme i nechtěně – pouhou nebalostí – tím, že jsme volání a telefon zvoní.

A tak není divu, že jsou lidé na místech, kde je používání telefonu či dokonce jeho prosté fungování vysloveně nevhodné, žádání o jeho vypnutí. Některé organizace, po problémech s nerespektováním výzvy, se prostě rozhodly proti nové technologii zakročit stejnou zbraní: využít technologie. Po instalaci rušiček, které znemožňují spojení telefonu se sítí, se zdál být problém vyřešen. Řekli byste si: „příběh se šťastným koncem“.

Jenže... Do hry se vložil známý a nekompromisní zastánce lidských práv, zvláště těch individuálních: stát. Používání rušiček bylo

(pokračování na straně 3)



OBCHODOVÁNÍ S DĚTMI

Provinění: Terezie Kalužiková, matka 5 dětí neschopná živit šesté, nabídla k prodeji svého syna prostřednictvím zprostředkovatelky Šárky Dokoupilové-Hampalové za 150 tisíc korun.

Oběti: žádné

Trest: až 10 let vězení

Navzdory všeobecné představě o nepřijatelnosti obchodu s dětmi budeme mít problém nalézt důvody takového přesvědčení, které by přesahovaly tradiční „to přece nemyslíte vážně“ či „to se prostě nedělá“. Není divu. Tak jako v případech jiných „zločinců“ v této rubrice bychom hledali oběti obchodu s dětmi jen marně. Nejsou jimi ani samotné děti, a to je velmi důležité zdůraznit, neboť se prostřednictvím této transakce dostávají do rukou rodičů, kteří si jich váží více než jejich předchozí rodiče. Argument, který snad někdo může vznést, že samotné děti k transakci nedávají souhlas a nemají na ni žádný vliv, je irelevantní, neboť obdobně nulový vliv mají i v otázce toho, kdo jsou jejich biologičtí rodiče.

Transakce, při níž přechází dítě do péče někoho jiného, nejenže nevede k žádným obětem, ale její důsledky by měl každý slušný člověk nadšeně přivítat. Představuje totiž řešení dvou velmi palčivých společenských problémů.

Nechtěné děti

Prvním z nich je skutečnost, že příroda občas rodičovstvím obdaří matky, pro něž se tato událost ukáže být jen malým či žádným požehnáním. V jistou chvíli svého mateřství prostě zjistí, že se o dítě – narozené či dokonce nenarozené – nemohou či nechťejí starat. Taková událost není žádnou výjimkou, a ať se v reakci na ni stane cokoli, vždy jsou důsledky minimálně smutné, a často i velmi tragické.

Pokud k takovému závěru dojde matka již v těhotenství, je nejfrekventovanějším řešením interrupce. Každoroční desítky tisíc interrupcí představuje tragedii a důvod ke smutku bez ohledu na to, jaký má člověk na legalitu interrupcí názor. (Ačkoliv zcela jednoznačně přiznáváme matce její právo na takový postup, byli bychom šťastní, kdyby k němu docházelo jen v lékařsky nutných situacích.) Ani tehdy, kdy řešením není interrupce, však nemusí být důsledky o nic veselejší. Není totiž výjimkou matka, která v zoufalství své dítě brzy po narození někde zanechá nebo jej rovnou usmrtí. Jen o něco méně krutý osud čeká nechtěné děti ve společném životě s jejich biologickými rodiči, popřípadě děti, o něž se rodiče nejsou schopni adekvátně starat (byť jde o pro-

blém spíše rozvojových zemí než o častou situaci v evropských poměrech). Nakonec však ani dětský ústav, kde tyto děti v některých případech skončí, pro ně nemusí být vysvobozením ze zneužívání a týrání, kterého se jim v jejich rodinách dostávalo. Prostředí velkého kolektivu s polovojským režimem je jen ve výjimečných případech něčím, na co by bylo možné zpětně vzpomínat jako na pěkné dětství.

Jen těžko bychom mezi slušnými lidmi hledali člověka, jehož by tyto jevy nechávaly klidným a který by je nepovažoval za hodné nějakého řešení. Současná řešení jsou však spíše zdrojem dalších problémů: zakazování interrupce či zásahy státních úředníků do rodin, představující mnohdy doslova znárodnování dětí proti jejich zjevné vůli, jsou jen několika příklady těchto nemotorných pokusů.

Bezdětnost

Druhým problémem na opačném konci, jehož se obchod s dětmi týká, je skutečnost, že některým párům či dokonce jednotlivcům příroda žádné děti nedopřála, přestože po jejich společnosti a možnosti jejich výchovy touží. Bezdětnost je tak problémem čistě z důvodů osobních tragedií a nenaplněných přání, a nikoliv v důsledku demografického trendu malé porodnosti (kterou považujeme za soukromou věc každého páru a „problém“ to představuje pouze pro politiky, neboť to odhaluje neudržitelnost a podvodnost jejich schématu důchodového zajištění). Příčinou tohoto neblahého stavu může být principiální nemožnost mít děti (svobodný otec), zdravotní



omezení jednoho z partnerů anebo třeba pouhý strach z porodu. I důsledky bezdětnosti jsou spojeny s nepříjemnými skutečnostmi: lidé se buď trápí bez dětí, podstupují náročné a často rizikové operace, anebo žádají o osvojení dítěte stát.

A je to právě posledně jmenovaná možnost, která je v současné době tím jediným spojovacím článkem mezi oběma nešťastnými stranami, tou jedinou oficiální cestou, jak se z nechtěného dítěte může stát chtěné a jak nakonec potěšit jak rodiče dárce, tak rodiče-osvojitele. Tento proces navrácení dětí (těch, kteří měli to štěstí a přežili!) do rodin je však – a zejména u nás – jedním z nejzářnějších příkladů úřednické zvrátnosti. Několikaleté čekání uchazečů o osvojení dítěte a jejich směšné lustrování je nejen prostorem pro korupci ale i projevem nadřazenosti úředníků nad skutečnými zájmy dítěte a potenciálních rodičů. Je do nebe volající, že pro rodiče-osvojitele platí jiná – nesrovnatelně přísnější – pravidla pro možnost se starat o děti než pro rodiče biologické. Ti neprocházejí žádnými psychotes-

ty, nikdo nekontroluje utřený prach, umyté nádoby ani jejich pracovní zaneprázdnění. Nikdo nic nenamítá, když se o děti stará jen jeden z rodičů úplně sám (po rozvodu, úmrtí apod.), přestože může být trestaný či homosexuální! Délka adopčního řízení vedle toho prodlužuje pobyt dítěte v ústavu a činí jej méně schopným adaptace na rodinný život, a tím i pro rodiče méně atraktivním.

Nelze se potom divit, že takovou cestu mnozí potenciální rodiče nepodstoupí. V důsledku toho zůstávají bezdětní a smutní, zatímco v ústavěch se hromadí obdobně smutné děti, o něž je postupem času menší a menší zájem. Velikost kolektivu, v němž v ústavu vyrůstají, je překážkou pro to, aby život v ústavu alespoň vzdáleně připomínal rodinné a přátelské prostředí. Je to spíše permanentní „škola v přírodě“, s neustálými budičky a večerkami, hierarchickými partami a šikanováním, kde se každý zneužívaný těší na to, až vyroste, a bude moci zneužívat ty mladší.

I tento stav je tím, který může ponechávat v poklidu jen bezcitného člověka. Ani zde se však reforma k lepšímu nijak neblíží, přestože tato situace přetrvává již desítky let a stejně dlouho se o její nepřijatelnosti mluví.

Legalizace: krok správným směrem

Kdybychom umožnili lidem obejít úředníka s razítkem, lidé by se o předání dětí k péči dohadovali sami. Je pravděpodobné, že by se tak v mnoha případech dělo za úplatu, nejčastěji od adoptivních rodičů k biologickým, neboť poptávka po dětech k adopci je stále větší než jejich nabídka. A to by nebylo nic jiného, než tolik zatracovaný „obchod s dětmi“. Role prostředníka spočívá zde (jako všude jinde, kde se prostředníci vyskytují) v usnadňování transakcí, v lepším spojení mezi těmi, kteří touží po dítěti, a těmi, kteří zas tolik ne.

I když by bylo nesmyslné považovat legalizaci obchodu s dětmi za všelék, byla by bezpochyby mocným faktorem, který by omezoval výskyt všech výše uvedených smutných jevů plynoucích z nesouladu mezi schopností mít děti na jedné straně a touhou o děti pečovat na straně druhé.

Mohla by výrazně snížit počet interrupcí, obzvláště v těch nejméně opodstatněných – a tedy nejsmutnějších – případech. Těhotné ženy, které nemají zájem se matkami stát, a uvažují o interrupci, by se mohly ve světle skutečnosti, že porozené dítě mohou prodat, spíše rozhodnout od interrupce odstoupit. Případy odložených, pohozených či záměrně usmrčených dětí by se rovněž výrazně snížily. Zatímco v případě ještě nenarozených dětí by mohly některé ženy pod vlivem rizika porodu dát přeci jen přednost interrupci (a vzdát se tak možné odměny za

prodej dítěte), ve chvíli, kdy je již dítě na světě, by jeho prodej byl již jen přínosem a k tragediím by tak docházelo jen ve zcela výjimečných případech. A konečně mnohé z dětí, které jsou dnes týrány a zanedbávány, by dost možná našly cestu do lepších rodin, kam by je rodiče bez vztahu ke svým dětem prodali. Současné týrání dětí není vždy důsledkem neukojitelného zájmu rodičů mít doma někoho, koho by mohly týrat, ale prostě a jednoduše důsledkem odcizení mezi rodiči a dětmi. A i kdyby zájmem tyranů bylo skutečně samotné týrání dětí, i tak by mohla často možnost dětí zpeněžit a ještě se zbavit nechtěného břemene nad uspokojením z týrání převážít.

Obdobně by obchod s dětmi do značné míry řešil trápení a smutné osudy dětí vyrůstajících v dětských ústavech, kterými musí dnes prakticky všechny opuštěné či nechtěné děti projít. A nakonec nezapomeňme na dnes bezdětné páry či jedince, kteří by rádi děti vychovávali. Přestože by mnozí z nich preferovali mít děti vlastní (být biologickými rodiči), je ze zájmu o adopce (a nakonec i o koupi) dětí zjevné, jak velkým přínosem a úlevou by pro ně přítomnost dítěte v jejich rodině byla.

Legalizace obchodu s dětmi vyvolává v některých lidech obavy z možnosti snadného získávání dětí k jiným účelům než je jejich výchova: třeba k nucené práci či pro pedofilní zábavu. Technickou možnost, že se tak stane, samozřejmě vyloučit nelze, stejně jako ji nelze vyloučit, pokud vůbec dovolíme lidem mít děti (k těmto jevům dochází i dnes). Rozhodující otázkou je, jak moc by legalizace k těmto jevům přispěla a srovnat tyto škody s těmi, které páchá prohibice obchodu s dětmi. Takové srovnání je nesmírně složité, ale poněkud nám ho ulehčí následující skutečnosti, které hovoří spíše ve prospěch relativně omezeného prostoru pro zneužívání dětí v důsledku legalizace obchodu s nimi. Jednak se dá předpokládat, že po zneužívání (zvláště sexuálním) existuje spíše ne-

elastická poptávka. Proto většina z těch, kteří děti chtějí zneužívat, je již dnes nějak zneužívají (jsou „otci“ v rodinách, „vychovatelé“ v internátech či přímo únosci dětí) a nárůst tohoto počtu v důsledku zjednodušení přístupu k dětem tak nebude nejspíš dramatický. Za druhé, ani biologické rodičovství dnes není administrativně jednoduché: dítě je registrováno, má bydliště a registrované rodiče. Na tom by legalizace obchodu s dětmi nic nezměnila a nebylo by si proto možné koupit dítě jen tak anonymně a dělat si s ním nerušeně, cokoliv se někomu zachce. Navíc na tom, aby se takové excesy neděly, by měli nakonec přirozený zájem (z důvodu *public relations*) zprostředkovatelé dětí. Tyto instituce by mohly v úsilí o prevenci takových excesů doplnit existující státní úřady. Transakce probíhající mimo zprostředkovatele by byly nápadnější a lépe kontrolovatelné.

Konkrétní rozsah a přesné institucionální uspořádání obchodu s dětmi při jeho legalizaci lze těžko předpovídat. Preference lidí, od nichž by se to celé odvíjelo, zůstávají totiž dnes potlačovány a skryty. Co nelze vyloučit, je specializace některých žen na rození dětí a na druhé straně rozhodnutí některých žen, které si dnes rodí děti samy, si děti raději koupit. Technologicky je nakonec možné, aby biologickým rodičům porodila jejich dítě jiná žena. Bylo by proto možné si koupit svoje vlastní dítě, a zaplatit tak vlastně za jeho přivedení na svět. Za pravděpodobné lze považovat čili mezinárodní obchod s dětmi, který by mnohým rodinám v rozvojevém světě pomohl řešit obživu pro zbylé děti v rodině. Na druhé straně nelze vyloučit ani poměrně malý zájem o takové služby, pakliže lidé budou tímto způsobem nabývání dětí z náboženských či jiných etických důvodů pohrdat. Určitá pozitivita by však legalizace přinesla určitě, a to minimálně v rozsahu, v jakém dnes tento problém v podobě nechtěných dětí a bezdětných rodin vnímáme. Tak či onak, lidé by měli možnost projevit, co chtějí, aniž by

byli nuceni této možnosti využívat. A to je něco, co je vlastností každého obchodu.

Jsme přesvědčeni, že současný masový odpor proti obchodu s dětmi pramení z nezamýšlení se nad důsledky jeho prohibice a z tradičního pocitu, že s lidmi – natož potom s „nevinými dětmi“ – se neobchoduje. Děti však tímto obchodem nejsou redukovány na zboží. Alespoň ne o nic více, než je na zboží redukován zaměstnanec, který dostává mzdu: zaměstnavatel musí platit za možnost využívání práce zaměstnance, stejně jako by rodiče platili za možnost se starat o dítě. Že v prvním případě probíhá platba zpravidla měsíčně a na účet samotného zaměstnance, zatímco ve druhém případě je platba „kapitalizována“ a probíhá jednorázově a na účet biologických rodičů, není kvalitativním rozdílem. Jen to odráží skutečnost, že právo starat se o děti náleží (a ani myslitelně náležet nemůže) dětem samotným, ale jejich biologickým rodičům.

A tak většina z těch, kteří obchod s dětmi odsuzují a propagují jeho prohibici a přísné trestání, si nejspíš neuvědomují, že způsobují vyšší počet interrupcí, vyšší počet tragedií s novorozeňaty, více týraných dětí doma i dětských domovech a konečně i větší počet smutných bezdětných lidí. Vedlo těchto tragedií činí z dětí jejich uměle vysoká cena na černém trhu atraktivní kořist pro mafie, které děti unášejí proti vůli jejich rodičů (nedávno v Kolumbii dokonce přímo z dělohy matky) a prodávají jinde. Je to naopak legalizace obchodu s dětmi, která by vedla eliminaci toho všeho, a tedy k důsledkům, které by všichni slušní lidé uvítali.

Obchodníci s dětmi, stejně jako rodiče dětí prodávající i potenciální rodiče, kteří dítě získávají, proto nejenže nejsou žádnými zločinci, ale jejich činům bychom měli tleskat.

Dan Šťastný

Mobilní telefon a omezování osobní svobody

(pokračování ze strany 1)

shledáno jako omezování osobní svobody a bylo proto deklarováno jako ilegální. Takové rozhodnutí je však absurdní i z jiných důvodů, než že je činí zrovna stát.

Přestože bylo právo majitele prostoru či pozemku stanovit, za jakých podmínek je na něj povolen dalším osobám vstup, již mnohými zákony omezeno, stále se má za to, že mi může např. majitel obchodu zakázat, abych mezi regály vjel automobilem, přestože bych fyzicky nic nezničil. Zrovnantak, kdybych tam neustále i přes zákaz jezdil, by mi v tom majitel obchodu nejspíš nějak fyzicky zabránil (třeba betonovou zdí). Jsou tyto zákazy či technické překážky snad rovněž omezování

osobní svobody? Pouze ve stejném „smyslu“, v jakém jím je zákaz používání mobilních telefonů či rušení jejich signálu.

Pokud je rušení signálu omezováním osobní svobody, pak jím musí být i pouhý zákaz používání, neboť ten je jen jiným prostředkem, jak dosáhnout téhož cíle: znemožnit telefonování.

Omezování osobní svobody je nařčení, kterým se ve mnoha případech bráníme proti nařízením státu: prohibice drog, povinné používání bezpečnostních přileb a pásů, a milión dalších regulací, omezujících naše možnosti. Na druhé straně, co je to za osobní svobodu jít k někomu do divadla a rušit

tam představení? Je to jako tvrdit, že požadavek zout se na návštěvě je omezováním mé svobody chodit po cizím bytě obutý!

Člověk by od sociálně-demokratického státu, přesvědčeného o nadřazenosti kultury (divadla, koncerty apod.) nad podnikáním (velké telekomunikační firmy) spíše očekával opak. Že bude na vlnění z vysílačů pronikající do soukromých prostor pohlíženo jako na narušení majetku a do rukou jejich majitelů tak bude vložena zbraň na vydírání telefonních společností. Někdy stát zjevně udělá prostě opak toho, co bychom čekali. Pozoruhodné na tom však je, že i tak je to špatně! ■

Antimonopolní politika

(pokračování ze strany 1)

sí se někdo starat i o konkurenci. A kdo by to podle politiků dokázal lépe než oni sami... Člověk znalý principů fungování politiky na tomto místě začíná pochybovat o nové podstatě světa a tuší, že vše zůstává při starém – o všem opět rozhoduje politika.

A tak snad i vzhledně znějící ochrana konkurence je jen dalším kolbištěm moci, které, slovy Bastiata umožňuje žít všem na úkor všech ostatních. A o tom, že tomu tak bylo od počátku, není pochyb. Když se blíže podíváme na vznik ochrany hospodářské soutěže v její kolébce Spojených státech, uvidíme, že se za její zřízení nebili teoretičtí ekonomové s argumenty o efektivnosti konkurence a škodlivosti reálně existujícího stavu, nýbrž nátlakové skupiny, jejichž cílem bylo využít politiky k ochromení úspěšnějších konkurentů. Že na takovou poptávku politici zareagovali (a to nejen v době jejího vzniku, ale i kdykoli jindy během následujících více jak sta let), asi nepřekvapí.

Jedněmi z prvních, kteří pochopili potenciál, který jim politici nabízejí, byli producenti a zpracovatelé masa ze státu Missouri v USA. Ti v osmdesátých letech devatenáctého století rázem zjistili, že nemohou konkurovat velkým firmám z Chicaga, které využívaly nového vynálezu ekonomického způsobu přepravy chlazeného masa na dlouhé vzdálenosti. Chicagské konkurenty, tzv. Velkou čtyřku (firmy *Swift*, *Armour*, *Morris* a *Hammond*) označili lokální producenti za „hovězí trust“ a obvinili je z ničení konkurence a účtování nepřirozeně nízkých cen. Obviňování samotné ale samozřejmě nestačí. Založili proto „Farmářskou alianci“ a k prosazení svých cílů se chopili politických nástrojů.

Příležitostí byly volby roku 1888, které „Farmářská aliance“ zcela ovládla. Její agitátoři rozdávali všem farmářům lístky s předepsanou větou „Slibuji, že budu pracovat a hlasovat pro [Farmářskou alianci] bez ohledu na svou stranu“, jejíž podepsání měli voliči vyžadovat od všech kandidátů. Kdo nepodepíše, toho nevolte, znělo doporučení aliance. Výsledek kampaně byl velkolepý. Ze 174 členů parlamentu tento lístek podepsalo plných 140. Cesta k zavedení antimonopolního zákonodárství byla otevřena. Roku 1889 přijímá parlament státu Missouri antimonopolní zákon a pak již následují první antitrustové procesy a politika na dlouhou dobu těsně ovládá veškeré podnikání...

Výjimečný příběh? Nikoli. Podobné příběhy se odehrály i v mnoha ostatních státech a celé hnutí nakonec vyvrcholilo roku 1890 ve federálním senátu přijetím Shermanova antimonopolního zákona. Že tento zákon vznikl právě v senátu, který byl v té době volen přímo jednotlivými státními zákonodárnými sbory, jen dokládá, jaké motivace za jeho přijetím stály. Neúspěšní podnikatelé objevili nástroj, jak

se pomstít konkurentům za jejich úspěch. Nalezli bič na ty, kteří zaváděli nové produkty a snižovali ceny.

Můžete se tázat, proč otravujeme čtenáře s touto prehistorií, ale vězte, že situace se příliš za oněch více jak sto let nezměnila. I dnes jsou antimonopolní případy zahajovány na udání konkurentů. V roce 1998 firma *Sun Microsystems* podala stížnost Evropské komisi, že ji její konkurent *Microsoft* odmítl poskytnout technologii, která je podle firmy *Sun* nutná k „rovnému připojení a integrovanému fungování [jejích produktů] s Windows“. Výsledkem je pokuta ve výši 497 milionů Euro. Nebo jiný příklad. Firma *Pepsi* si v roce 1999 u Komise stěžoval na firmu *Coca-Cola*, že ta zakazuje ve svých lednicích, které využívá jako marketingový nástroj prodeje, umísťovat konkurenční produkty. Vše toto pod záminkou ochrany soutěže. Přeci jen ale od pionýrských dob antitrustu konce 19. století existuje jedna odlišnost. V mezidobí se vyvinula teorie, která se uvedenou „ochranou“ pokouší obhájit.

Co je jejím obsahem? Základní tvrzení je jednoduché a intuitivně přitažlivé. Předpokladem konkurence je rovné hřiště či použijeme-li analogii běhu, tak žádoucí pro soutěž je, aby všechny dráhy byly stejně dlouhé. Ano, chceme-li sledovat atraktivní podívanou a zjistit, kdo je na danou vzdálenost nejrychlejší, musí tomu tak být, popírat to by bylo absurdní. Jenže reálný svět hospodářství není atletický závod. V reálném světě nejde o soutěžení na oválu, ale spíše, budeme-li pokračovat v naší sportovní analogii, o co nejrychlejší orientační běh na předem neznámý cíl po předem neznámé trati. Soutěžení zde spočívá v tom, že podnikatelé musejí objevit, kam mají běžet a poté si nalézt co nejsnazší cestu. Hledání cest je oborem, v němž se utkávají. Snaha vytyčit všem identickou cestu proto zcela ruší veškerý smysl konkurence.

Ta se rovněž nezvší tím, že donutíme ty úspěšné, kteří našli nejsnazší cesty k cíli, ukázat je ostatním a ještě jim vypracovat mapu. Když toto uděláme, oni si příště dvakrát rozmyslí, zda vydávat vzácné zdroje na objevování nových cílů a alternativních cest. A pokud ti nejlepší příště nepoběží, budeme se přinejlepším všichni tlačit na již vyšlapaných cestách.

A co třeba doping? Dobře, souhlasíte, že vyrovnávání cest je pravým opakem konkurence, ale doping přeci nemá ve sportu své místo. Nelze smysluplně soutěžit, když jeden člověk používá „zakázané“ prostředky a ostatní ne. Máte pravdu, pokud nám jde o soutěžení samo, o napětí z podívané na událost, jejíž výsledek závisí jen na pílí jejích účastníků a troše štěstí, pak ano. Pak může mít smysl stanovovat povolené prostředky, které lze k dosažení vítězství použít. Je možné bránit doping, který by sice zvýšil výkonnost, ale sport by se v jeho důsledku stal daleko více než dřinou otázkou sofis-

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

**TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz**

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.

On-line archív
TERRA LIBERA

z let 2000 - 2004
dostupný na stránkách

www.libinst.cz

Předplatné TL na rok 2005

*Jak se stát každý měsíc součástí
TERRA LIBERA?
Předplatte si zaslání časopisu
TERRA LIBERA.*

Roční předplatné časopisu, zasílaného v papírové podobě kamkoliv v rámci ČR, získá ten, kdo přispěje Liberálnímu institutu alespoň 150,- Kč nebo 0,25 g zlata. Předplatné v elektronické podobě lze získat za polovinu těchto částek.

Korunový účet: 559461/0300
e-Gold účet: 131844

Více o e-Gold na www.libinst.cz

tikované medicíny. Je možné zavádět různá technická omezení v automobilových sportech, které by zabránily používání drahých komponentů omezujících množství účastníků, kteří si je mohou dovolit. Takové příklady zřejmě obhájit lze. V konkurenci hospodářské je nicméně podobné počínání extrémně nerozumné. V hospodářské konkurenci nejde o to, aby si co nejvíce lidí mohlo zasoutěžit, aby soutěž byla co nejvyrovnanější, ale o to, aby byl co nejrychleji identifikován a dosažen cíl a tím zvýšen blahobyt společnosti. Žádoucí není co největší počet startujících, ani napínavý „match“, nýbrž jen a pouze konečný výsledek. Hospodářská konkurence je tedy spíše jakýsi otevřený závod na předem neznámé trati na předem neznámý cíl za předem neznámou odměnu.

Z ekonomie pak víme, že cíle bude dosaženo nejrychleji tehdy, když se onoho objevování bude moci zúčastnit každý, kdo o to projeví zájem, když nikomu nebude z jakýchkoli důvodů bráněno vyšlapat si svou vlastní cestičku a když mu na té cestě nikdo cestou neukradne jeho batoh, mapu, ani svačinu. Konkurence v žádném případě ale neznamená, že lze libovolně chodit přes domy a zahrady konkurentů. Jinak řečeno, podmínkou konkurence je volný vstup do odvětví a ochrana vlastnických práv. Vše ostatní je již politika, a tak, jak víme, žádné bohatství nevytváří. ■